

1-казус

15 ёшли У. велосипедда кетаётиб, йўлни кесиб ўтаётган В.нинг бошидан мўйнали телпагини юлиб олиб қочди. Бунини мотоциклда кетаётган Ф. кўриб қолиб уни ушламоқчи бўлди. У.га етиб онгли равишда мотоцикл билан уриб юборди ва ўртача оғирликда тан жароҳати етказди.

Терговчи Ф.нинг ҳаракатини ЖКнинг 105-моддаси 1-қисмини, яъни қасддан ўртача оғирликдаги шикаст етказиш деб квалификация қилди.

Ҳимоячи эса, Ф.га нисбатан ЖКнинг 39-моддасини қўллаб, жиноий жавобгар бўлмаслиги лозимлигини таъкидлади.

Терговчи ва ҳимоячининг ҳаракатларига баҳо беринг. Ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлаш вақтида зарар етказишнинг шартларини таҳлил қилинг. Фикрингизни асослаб беринг.

Ushbu muammoli vaziyatga huquqiy baho berishni vaziyatning haqiqatdan ham jinoyat ekanligini aniqlashtirib olishdan boshlaymiz. Buning uchun vaziyatdagi jinoyat tarkibini beradigan ma'lumotlarni keltirib o'tish joizdir. Yuqoridagi kazuksa huquqiy baho beradigan bo'lsak avvalo jinoyat bo'lishi uchun asosiy elementlar mavjud bo'lishi shart hisoblanadi. Kazusda U isimli shaxs 15 yoshda V.isimli shaxsning boshidagi mo'ynali telpagini yulib olib qochgan. Demak mening fikrimcha U isimli shaxsning harakati jinoyat qonunchiligida jinoyat kodeksida belgilangan. 166-modda Talonchilik, ya'ni o'zganing mulkini ochiqdan-ochiq talon-toroj qilish bilan kvalifikatsiya qilsak bo'ladi. CHunki U isimli shaxsning harakati jinoyat qonunchiligida talonchilik hisoblanadi.

Jumladan: eng avvalo ushu kazuksda jinoyat obykti, obektiv tomoni, subyekti va subyektiv tomonlarini aniqlashtirib olishimiz lozim.

Jinoyat obekti: salomatligining holati va shaxsiy xislatlaridan qat'iy nazar, odamning sog'lig'idir. Inson badaning daxilsizligi shaxs sog'lig'iga zarar yetkazish bilan bog'liq bo'lmagan boshqa zo'ravonlik tajovuzlarining ham obekti hisoblanadi.

Jinoyatning obektiv tomoni: jinoyatning huquqqa xilof ravishda boshqa shaxs sog'lig'iga zarar yetkazish hisoblanadi.

Subekti: Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash jarayonida zarar yetkazishni shartlarini buzgan F isimli shaxs

Jinoyatning subektiv tomoni: shaxsnig sodir etgan ijtimoiy xavfli qilmishi va uning jinoiy oqibatiga bo'lgan ruhiy munosabati uni qasddan yoki ehtiyotsizlikdan sodir etishi yoki ayb, maqsad, niyati.

Jinoyatning subekiv tomonida ayb shakillari qasddan sodir etilgan jinoyat va ehtiyotsizlik orqasida sodir etilgan jinoyat qisimlariga ajraladi.

Bu kazuksni yechishdan oldin. *M.X.Rustamboyevning "O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga sharhlar"* kitobiga ko'ra badanga shikast yetkazish nima ekanligini bilib olishimiz lozim.

Badanga shikast yetkazish: deganda boshqa odamning erkiga qarshi sodir etilgan, uning to'qimalari va azolarining anatomik yaxlitligi yoki fiziologik

vazifalari tashqi muhit ta'siri ostida yoxud aybdor tomonidan jismoniy ta'sir ko'rsatish bilan ishdan chiqarishda ifodalangan sog'lig'iga huquqqa xilof ravishda zarar yetkazishni tushunish lozim.¹

“Tergovchi F.ning harakatini JKning 105-moddasi 1-qismini, yani qasddan o'rtacha og'irlikdagi shikast yetkazish deb kvalifikatsiya qilib “to'g'ri qilgan.”

39-modda *Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni hokimiyat organlariga topshirish maqsadida ushlarish vaqtida unga zarar etkazish, agar uni ushlarish uchun zarur bo'lgan choralarning chegarasidan chetga chiqilmagan bo'lsa, jinoyat deb topilmaydi.*

Ushlarish vositalari va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan shaxsning xavflilik darajasiga, shuningdek ushlarish sharoitiga butunlay mos kelmaydigan, ushlarish zarurati taqozo etmagan holda ushlanayotgan shaxsga qasddan zarar etkazish ushlarish choralari chegarasidan chetga chiqish deb topiladi.

Ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlarish vaqtida unga etkazilgan zararining qonuniyligini baholashda, qilmishni sodir etgan shaxsning ushlanishdan qochish maqsadida qilgan harakatlari, ushlovchining kuchi va imkoniyatlari, ruhiy holati va ushlarish bilan bog'liq bo'lgan boshqa holatlar hisobga olinadi.

Kazusdagi holatda mototsikldagi F ning , **O`zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 166-moddasi 1-qismidagi** talonchilik jinoyatini sodir etib qochib ketayotgan U. ni ushlarish uchun zarur bo'lgan choralari chegarasidan chetga chiqilgan hisoblanadi.

Chunki O`zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 39-moddasi 2-qismiga ko'ra ushlarish vositalari va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan shaxsnig xavfsizlik darajasiga, shuningdek ushlarish sharoitiga butunlay mos kelmaydigan, ushlarish zarurati taqazo etmagan holda ushlanayotgan shaxsga qasddan zaraz yetkazish ushlarish choralari chegarasidan chetga chiqish deb topiladi.

39-modda 3-qismiga ko'ra ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlarish vaqtida unga yetkazilgan zararining qonuniyligini baholashda , qilmishni sodir etgan shaxsning ushlanishdan qochish maqsadida qilgan harakatlari, ushlovchining kuchi va imkoniyatlari, ruhiy holati va ushlarish bilan bog'liq bo'lgan boshqa holatlar hisobga olinadi.

¹ *M.X.Rustamboyevning “O`zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksiga sharhlar*

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 21- moddasida.

Qasddan sodir etilgan jinoyat

Ushbu Kodeks moddasida jinoyat tamom bo'lgan payt ijtimoiy xavfli qilmish bajarilgan vaqt deb hisoblangan bo'lib, uni sodir etgan shaxs o'z qilmishining ijtimoiy xavflilik xususiyatini anglagan va shunday qilmishni sodir etishni istagan bo'lsa, bunday jinoyat qasddan sodir etilgan deb topiladi.

Ushbu Kodeks moddasida jinoyat tamom bo'lgan payt ijtimoiy xavfli oqibat yuz bergan vaqt deb topilgan qilmishlar to'g'ri yoki egri qasddan sodir etilgan bo'lishi mumkin.

Agar shaxs o'z qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatini anglagan, uning ijtimoiy xavfli oqibatlariga ko'zi etgan va ularning yuz berishini istagan bo'lsa, bunday jinoyat to'g'ri qasddan sodir etilgan deb topiladi.

Agar shaxs o'z qilmishining ijtimoiy xavfli xususiyatini anglagan, uning ijtimoiy xavfli oqibatlariga ko'zi etgan va ularning yuz berishiga ongli ravishda yo'l qo'ygan bo'lsa, bunday jinoyat egri qasddan sodir etilgan deb topiladi.

Bundan tashqari O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2014-yil 07-sonli "Sud hukmi to'g'risidagi " 9-bandining beshinchi xat boshisida

- qilmish sudlanuvchi tomonidan sodir etilgan bo'lsa, biroq jinoyat qonuni bilan jinoyat deb topilmaydi (zarar ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida yetkazilsa (JK 39-modda))²

Qonun mazmuniga ko'ra, agar qasddan odam o'ldirish to'ssattan yuz bergan kuchli ruhiy hayajonlanish holatida, zaruriy mudofaa chegarasidan yoki ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlashning zarur choralari chegarasidan chetga chiqib sodir etilgan bo'lsa, bunday jinoyat JK 97-moddasi ikkinchi qisminin "a" , "b", "v", "d", "j", "r", "c" bandlarida nazarda tutilgan klasifikatsiya belgilari bo'yicha sodir etilgan deb baxolanmasligi mumkin.³

JK 104, 105, 109-moddalari birinchi qismlarida qayd etilgan badanga

² O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2014-yil 07-sonli "Sud hukmi to'g'risidagi " 9-bandining beshinchi xat boshisida

³ O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi 13-sonli "qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida" gi qarorinig 24-bandi.

yetkaziladigan turli darajadagi shikast belgilari doirasi qat'iydir. Bunda badanga yetkazilgan shikast muayyan darajadagi og'irlikka taalluqliligini e'tirof etish uchun ulardan bittasi yetarli bo'ladi. Agar badanga yetkazilgan shikast og'ir, o'rtacha og'ir yoki yengil xususiyatga ega ekanligini ko'rsatuvchi bir necha belgi mavjudligi aniqlansa, shaxsni jinoyat ishida ayblanuvchi tariqasida ishtirok etishga jalb qilish to'g'risidagi qarorda hamda sud hukmida ularning barchasi bayon etilishi shart ⁴

Savoldan kelib chiqib tergovchi F. ning harakatini 105-modda 1-qismini, yani qasddan badanga o'rta og'irlikdagi shikast yetkazish deb kvalifikatsiya qilishi to'g'ri.

⁴ O'zbekiston Respublikasi Oliy Sudi Plenumining "Badanga qasddan shikast yetkazishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida"gi 27-iyun 2007-yil 6-sonli qarori-[www/lex.uz](http://www.lex.uz)

Foydalanilgan adabyotlar

- 1 O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. Toshkent-2018. „Adolat“.
- 2 O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi . Toshkent-2018. „Adolat“.
- 3 Rustambaev M.H. O`zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksiga sharhlar (Maxsus qism). (O`zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, birinchi darajali adliya maslahatchisi B.M Mustafoevning umumiy tahriri ostida)
- 4 O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2014-yil 07-sonli “Sud hukmi to'g'risidagi “ 9-bandining beshinchi xat boshisida
- 5 O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2004-yil 24-sentabrdagi 13-sonli “qasddan odam o'ldirishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida” gi qarorinig 24-bandi.
:

Internet veb-saytlar

- 1) <http://www.lex.uz>
- 2) <http://www.norma.uz>

